

بررسی آثار نتایج تیم ملی فوتبال ایران در جام جهانی ۲۰۰۶ بر هویت ملی شهروندان (مطالعه موردی شهر یاسوج)

۸۵

تاریخ دریافت: ۸۵/۹/۱۳
تاریخ تصویب: ۸۵/۹/۲۶

❖ دکتر سیروس احمدی؛ استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یاسوج *

چکیده: هدف اساسی پژوهش حاضر عبارت است از بررسی ارتباط موفقیت یا عدم موفقیت تیم ملی فوتبال ایران در مسابقات جام جهانی فوتبال، بر جایگاه هویت ملی نزد شهروندان. روش تحقیق، پیمایش طولی از نوع پانل است. عملیات میدانی طی ۴ مقطع زمانی قبل از آغاز بازیهای جام جهانی و پس از بازیهای ایران در مقابل مکزیک، پرتغال، و آنگولا در گروه یکسانی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش تمامی افراد ۱۵-۶۰ سال شهر یاسوج است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای، ۳۹۲ نفر در مرحله اول انتخاب شدند. ابزار سنجش، پرسشنامه‌ای ۳۳ سؤالی بود که با استفاده از تحلیل عاملی، تعیین اعتبار سازه‌ای شد. روایی آن با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ سنجش شد. بر اساس نتایج به دست آمده پس از شکست تیم ملی فوتبال ایران در مقابل مکزیک و پرتغال، نمره‌های هویت ملی در ابعاد مختلف و به صورت کلی کاهش یافت، اما پس از کسب تساوی در مقابل آنگولا ضمن اینکه روند کاهش نمره‌های هویت ملی متوقف شد، افزایش معناداری نیز مشاهده نشد.

واژگان کلیدی: هویت ملی، فوتبال، جام جهانی.

* E.mail:ss_ahmadi@hotmail.com

مقدمه

شناسایی خود و تمایز گذاری بین خود و دیگران به زندگی معنا و مفهوم می‌بخشد و جایگاه خود را در زمان و مکان تعیین می‌کند. از ویژگیهای اساسی هویت چندلایگی و چندسطحی بودن است که در نتیجه آن در ابعاد و جهات مختلف تعدد می‌یابد. این لایه‌ها و سطوح هویت، زندگی انسانی را از هستی درونی فرد تا هستی جهانی وی دربرمی‌گیرد.

هویت^۱ در زبان فارسی به معنی صفت جوهری، ذات، هستی، و وجوه منسوب به شئی یا شخص به کار رفته و به چیزی اشاره می‌کند که به واسطه آن، فرد خود را از دیگران متمایز می‌کند. هویت شیوه‌ای است که فرد خودش را تعریف می‌کند و بازمی‌شناسد (۱۷).

به زعم استرایکو^۲ هویت پاسخی است که فرد به سؤال «من کیستم؟» می‌دهد (۲۲). فرد از طریق

1. Identity
2. S. Stryker

در برگرفته ۵ بعد می‌داند: سرزمین تاریخی یا وطن؛ افسانه‌ها، اساطیر و یادگارهای تاریخی؛ فرهنگ عمومی مشترک؛ حقوق و وظایف قانونی مشترک برای اعضا؛ و بالاخره اقتصاد مشترک. به زعم اسمیت، افرادی که در برخی یا همه این ابعاد سهیم‌اند هویت ملی را تشکیل می‌دهند (۲۱).

توسلی و همکاران بر اساس نتایج تحلیل عامل پرسشنامه هویت ملی، ۳ بعد تعلق خاطر مشترک، وفاداری مشترک، و میراث مشترک را برای این مفهوم در نظر می‌گیرند (۳).

از دیگر ویژگی‌های اساسی هویت ملی این است که همانند دیگر سطوح هویت ایستا ندارد و دایم در حال تغییر و پویایی است (۲۳). همین امر باعث می‌شود با تغییر شرایط زمانی و مکانی و وقوع برخی حوادث مهم تاریخی، سیاسی، و اجتماعی تصورات مردم در خصوص آن تغییر یابد و در نتیجه تضعیف یا تقویت گردد (۲۰).

ورزش و هویت ملی

ویلکرسون و دودر^۵ اثبات و تعیین هویت را یکی از ۷ کارکرد اساسی ورزش برمی‌شمارند (۴). **فرای و آیتزن^۶** با استناد به پژوهشهای انجام شده معتقدند، ورزش در هویت ملی و انسجام اجتماعی نقش مهمی دارد (۱۲). جامعه‌شناسان کارکردگرا بر نقش ورزش در تقویت هویت ملی بسیار تأکید می‌ورزند (۱۱). به زعم آنان، ورزش با گردهم آوردن مردم و وحدت بخشیدن به آنها وفاداری و هویت ملی را

در دست‌بندی کلی، می‌توان هویت را در دو سطح فردی و جمعی تقسیم کرد. در هویت فردی، فرد خود را بر اساس معیارهای شخصی معرفی می‌کند. به عبارت دیگر هویت فردی عبارت است از احساس تمایز شخصی، احساس تداوم شخصی، و احساس استقلال شخصی که در فرد به وجود می‌آید (۸). اما هویت جمعی شناسه آن حوزه و قلمرویی است که فرد با ضمیر ما خود را بدان متعلق، منتسب و مدیون بداند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف کند (۶).

هویت ملی^۱ فراگیرترین و بالاترین سطح هویت جمعی است و بخصوص بعد از شکل‌گیری دولت مدرن و واحدهای مستقل سیاسی به نام کشور اهمیتی مضاعف یافته است. هویت ملی شکل بنیادی هویت است که نه تنها مبنای دیگر هویت‌هاست و ما را از سایر هویتها مطلع می‌سازد، بلکه در صورت بروز تضاد در بین سطوح مختلف هویت، بر تمامی آنها تقدم می‌یابد (۱۸). در هویت ملی، تثبیت موقعیت یک ملت یا خودملی در مقابل غیرملی یا خارجی مطرح می‌شود (۲۱). بر این اساس می‌توان گفت هویت ملی نوعی پایداری، دل‌بستگی و تعهد به اجتماع ملی است. به عبارت دیگر هویت ملی تعلق فرد را به جامعه ملی یا دولت-ملت مشخص می‌کند.

به زعم **مارتین بارت^۲** هویت ملی از مجموعه شناخت و باور راجع به گروه ملی و مجموعه عواطف و احساسات و ارزیابیها در مورد گروه ملی تشکیل می‌شود (۲). **کیلور^۳** و همکاران، ساختار اعتقادی، میراث ملی، همگنی فرهنگی و قوم‌محوری را ۴ بعد هویت ملی می‌دانند (۱۵).

آنتونی اسمیت^۴ هویت ملی را احساسات و ارزیابیهای ذهنی هر جمعیتی تعریف می‌کند که تجربیات مشترک و ویژگیهای فرهنگی یکسان (مانند رسومات، زبان، و مذهب) دارند و آن را

1. National Identity

2. Baret, M

3. Keillor, B.D

4. Smith, A

5. Wilkerson and Duder

6. Frey, J.H and Eitzen, D.S

پیروزی بسیاری از مشکلات را مرتفع کرد و آرامش را به کشور بازگرداند.

در مقابل، شکست در فوتبال در میادین مهم بین‌المللی که ناشی از ضعف باشد نیز باعث سرافکنندگی، ناامیدی و تضعیف هویت ملی می‌شود (۹). **هیرو و دانسی**^۳ در تبیین ارتباط فوتبال و هویت ملی به نقش محبوبیت اشاره می‌کنند و معتقدند وقتی فوتبال در کشوری محبوبیت ملی کسب کند، موفقیت یا شکست آن در میادین مهم بین‌المللی ممکن است به طور معنی‌داری بر هویت ملی تأثیر بگذارد (۱۴).

پولی^۴ در تبیین این ارتباط معتقد است فوتبال انتخابی ملی‌گرایانه و نماد تفاوت ملی است. بر این اساس پیوند نزدیکی بین فوتبال و هویت ملی وجود دارد (۱۹).

فوتبال در جامعه ایران اگرچه سابقه و اعتبار کشتی را ندارد، گسترده‌ترین و فراگیرترین ورزش کشور است و در حال تبدیل شدن به محبوب‌ترین ورزش کشور. در نتیجه موفقیتها یا شکستهای آن در بعد ملی، بخصوص در میادین بسیار مهم بین‌المللی بر مردم تأثیر می‌گذارد. مطالعات علمی و مستند در این ارتباط بندرت انجام شده‌اند، اما قراین و شواهد بیانگر آن‌اند که پیروزیهای تیم ملی فوتبال ایران در رقابتهای مهم باعث غرور و افتخار ملی و شکستهای آن باعث سرافکنندگی و ناامیدی در بین مردم شده است (۷).

فوتبال ملی ایران پس از غلبه بر بحرین در سال ۲۰۰۵ موفق شد برای سومین بار به جام جهانی صعود

تعمیم می‌دهد و ترویج می‌کند (۱۳).

در میان رشته‌های مختلف ورزشی، فوتبال و جام جهانی ویژگی ممتاز و منحصر بفردی دارند. فوتبال به علت گستردگی فوق‌العاده، تعداد بی‌شمار ورزشکاران و تماشاچیان، سرمایه‌گذارهای کلان مالی، و پوشش وسیع رسانه‌ای عرصه‌ای بسیار فراتر از دیگر ورزشها کسب کرده است. جام جهانی فوتبال که هر ۴ سال برگزار می‌شود به بزرگ‌ترین و فراگیرترین پدیده جهانی تبدیل شده است، به طوری که در هنگام برگزاری، توجه میلیاردها نفر را در سراسر جهان به خود جلب می‌کند (۱).

به زعم مارتین بارت، هرگاه تیم ملی فوتبال انگلیس در مقابل آلمان قرار می‌گیرد، واکنش عاطفی سراسر انگلستان را به دنبال دارد و این نشان‌دهنده پیوند عمیقی است که بین فوتبال و هویت ملی وجود دارد (۲).

پژوهش **لور**^۱ در مورد برزیل بیانگر آن است که فوتبال و موفقیتهای ورزشی این کشور باعث تقویت هویت ملی و غلبه بر تفاوتها و اختلافات موجود شده است (۱۶). در سال ۱۹۵۸، وقتی تیم ملی فوتبال برزیل جام جهانی را کسب کرد، ملت برزیل این احساس را داشتند که اکنون در سطح بین‌المللی سرفرازند و خود را فراتر از دیگر ملل می‌دانستند (۹). مطالعه **آلبارسز**^۲ در آرژانتین هم نشان می‌دهد فوتبال و موفقیتهای تیم ملی فوتبال این کشور در عرصه‌های بین‌المللی باعث شد هویت ملی در این کشور تقویت و سیاهان و سرخپوستان و نیز مهاجران و همسایگان شهریشان با یکدیگر متحد شوند (۱۰).

موفقیتها در فوتبال در میادین مهم در سایر کشورها نیز نقش مشابهی داشته است. رییس جمهور ایتالیا پس از فتح جام جهانی ۲۰۰۶ توسط تیم ملی فوتبال این کشور، به صراحت اعلام کرد، این

1. Lever, J
2. Alabarcas, P
3. Hare, G. and Dauncey, H
4. Polley, M

روش شناسی

پژوهش حاضر به روش پیمایشی انجام شده و از نوع طولی است. به این صورت که داده‌های تحقیق در ۴ مقطع زمانی جمع‌آوری شده است. اولین مرحله که مبنای سنجش وضعیت هویت ملی به حساب می‌آید در ۱۵ روز مانده به آغاز جام جهانی و مراحل دوم، سوم، و چهارم به ترتیب پس از بازیهای ایران در مقابل مکزیک، پرتغال، و آنگولا انجام شده است. جهت اطمینان از روابط متغیرها (نتایج بازیهای تیم فوتبال ایران و هویت ملی) مراحل دوم، سوم، و چهارم پیمایش دقیقاً در روز بعد از انجام بازیهای تیم ملی ایران انجام شد و تلاش گردید حداکثر ظرف ۴۸ ساعت عملیات جمع‌آوری داده‌ها خاتمه یابد. روش طولی مورد نظر در این پژوهش به صورت پانل بود و تحقیق بر روی گروه یکسانی انجام شد. جامعه آماری پژوهش تمامی افراد ۱۵-۶۰ سال شهر یاسوج بوده‌اند که بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۷۵ تعداد آنان ۳۴۲۱۷ نفر بوده است. واحد نمونه‌گیری افراد بوده‌اند و اندازه نمونه با استفاده از فرمول کوکران^۱ تعیین شد

$$n = \frac{T^2 pq}{d^2} \left(1 + \frac{1}{N} \right)$$

که اندازه ۳۸۱ به دست آمد.

با توجه به اینکه در ۴ مقطع زمانی انجام تحقیق ممکن بود دستیابی به برخی نمونه‌ها مقدور نگردد و اندازه نمونه مخدوش شود، این تعداد به ۴۰۰ نفر ارتقا یافت و در انجام نمونه‌گیری از روش تصادفی

کند. استفاده از کادر فنی مناسب که چندین سال با تیم ملی کار کرده بودند و شناخت خوبی از فوتبال کشور داشتند، بهره‌گیری از چندین لژیونر که در تیمهای مطرح اروپایی توپ می‌زدند، هم‌گروه شدن با تیمهایی چون مکزیک، پرتغال، و آنگولا، و بالاخره جایگاه بسیار بالای فوتبال ایران در رتبه‌بندی فیفا که حتی از آلمان نیز بالاتر بود، این تصور را در بین مردم پدید آورد که ایران می‌تواند برای اولین بار به دور دوم مسابقات جام جهانی فوتبال صعود کند.

فشارهای سیاسی بر ایران بر سر مسئله هسته‌ای در رسانه‌های غربی و احتمال حذف ایران از این مسابقات به این دلیل، باعث شد توجه به بازیهای تیم ملی فوتبال ایران گسترش یابد و به همین دلیل در آستانه برگزاری مسابقات جام جهانی ۲۰۰۶ آلمان، فوتبال به مسئله‌ای ملی و همگانی در ایران تبدیل شود. در نتیجه، پیروزی و شکست در این مسابقات می‌توانست بر تقویت یا تضعیف هویت ملی در نزد مردم تأثیرگذار باشد. با این تفاسیل، پژوهش حاضر به دنبال آن است که تأثیر نتایج مسابقات تیم ملی فوتبال ایران بر هویت ملی شهروندان را بررسی کند و به این سؤال پاسخ دهد که آیا بین فوتبال و هویت ملی رابطه وجود دارد؟

بر این اساس در پژوهش حاضر دو سؤال کلی مطرح است:

سؤال اول: آیا بین عدم موفقیت تیم ملی فوتبال ایران در بازیهای جام جهانی ۲۰۰۶ و تضعیف هویت ملی در نزد شهروندان در ابعاد مختلف آن رابطه وجود دارد؟

سؤال دوم: آیا بین موفقیت تیم ملی فوتبال ایران در بازیهای جام جهانی ۲۰۰۶ و تقویت هویت ملی در نزد شهروندان در ابعاد مختلف رابطه وجود دارد؟

1. Cochran, W.G

از روش اعتبار سازه^۱ به کمک شیوه تحلیل عاملی استفاده شد و پایایی^۲ هر یک از عاملها و کل مقیاس نیز به روش آلفا کرونباخ سنجش شد که نتایج آن را در جدول ۱ می‌بینید.

بر اساس نتایج به دست آمده، آزمون KMO^۳ بیانگر کفایت اندازه نمونه است. به علاوه، شاخص مجذور کای در آزمون کرویت بارتلت^۴ به لحاظ آماری معنی‌دار است و نشان می‌دهد بین متغیرها همبستگی وجود دارد.

تحلیل عاملی مورد نظر از نوع تأییدی است و با توجه به اینکه ۵ بعد برای هویت ملی در نظر گرفته شده بود، تعداد عاملها نیز ۵ در نظر گرفته شد که عوامل و مؤلفه‌های مربوط به هر کدام مشخص شده است. تمامی سؤالاها بار عاملی دارند و هیچ کدام به این دلیل حذف نشدند. اما، ۴ سؤال یا مؤلفه که با عواملی غیر از آنچه پیش‌بینی می‌شد همبستگی داشتند و با علامت در جدول مشخص شده‌اند از تحلیل حذف شدند. نتایج تحلیل بیانگر آن است که ۵ عامل مورد نظر در مجموع ۷۴٫۶ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کنند. روایی هر یک از عوامل نیز محاسبه شده است که مقادیر آنها از ۰٫۶۵ تا ۰٫۹۵ متغیر است و برای کل پرسشنامه ۰٫۹۲ است که نشان می‌دهد مقیاس هویت ملی از سازگاری درونی مطلوبی برخوردار بوده است.

چند مرحله‌ای استفاده شد. به این صورت که ابتدا محدوده هر یک از مناطق دو گانه شهرداری یاسوج به طور جداگانه روی کاغذ به شکل میلی‌متری مدرج شد. سپس به طور تصادفی دو عدد در محورهای x و y تعیین و نقطه تلاقی آنها محل نمونه‌گیری تعیین شد.

با استفاده از این روش ۱۰ نقطه مختلف در سراسر شهر در انجام عملیات نمونه‌گیری انتخاب و در هر نقطه به طور تصادفی به ۴۰ خانه مراجعه شد. البته در مرحله اول، پرسشگران توانستند فقط به ۳۹۲ نفر مراجعه کنند. بر این اساس در مراحل دوم، سوم، و چهارم بر اساس مرحله اول عمل شد و پرسشگران به همان نقاط و نمونه‌ها مراجعه کردند.

از آنجا که مطالعه از نوع پانل بود و داده‌ها باید در مدت زمان کوتاه پس از انجام هر بازی جمع‌آوری می‌شدند، دستیابی به برخی نمونه‌ها عملاً مقدور نگردید. در نتیجه، اندازه نمونه در مرحله دوم به ۳۷۱ نفر، در مرحله سوم به ۳۴۱ نفر، و در مرحله آخر به ۳۵۴ نفر تنزل یافت. ابزار سنجش، پرسشنامه‌ای ۳۳ سؤالی و محقق ساخته بود که ۶ سؤال آن جهت سنجش متغیرهای فردی-جمعیتی و ۲۷ سؤال آن جهت سنجش هویت ملی طراحی شده بود.

بر اساس مبانی نظری موجود در سنجش سازه هویت ملی، به ۵ مورد زیر توجه شده است: عضویت در گروه ملی (۷ سؤال)، دفاع از سرزمین (۴ سؤال)، میراث ملی (۵ سؤال)، ویژگیهای کلی گروه ملی (۵ سؤال)، و دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی (۶ سؤال). تمامی سؤالاها سنجش هویت ملی بر اساس مقیاس ۵ بخشی لیکرت تنظیم شدند.

به منظور تعیین اعتبار مقیاس هویت ملی، با استفاده از نتایج به دست آمده از مرحله اول پیمایش،

1. Construct Validity
2. Reliability
3. Kaiser- Meyer-Oklin measure of sampling adequacy
4. Bartlett's test of sphericity

جدول ۱. نتایج تحلیل عاملی مقیاس هویت ملی

هویت ملی				سازه	
ضریب آلفا	واریانس تبیین شده	مقدار ویژه	وزن عاملی	سؤال	عاملها
۰,۹۵	۴۱,۴	۱۱,۲	۰,۹۰۰ ۰,۸۸۹ ۰,۸۶۰ ۰,۸۴۱ ۰,۸۲۱ ۰,۷۸۸ ۰,۶۱۹	هیچ جای دنیا برای من مثل ایران نمی شود. از اینکه در ایران متولد شده ام به خودم می بالم. برای من ایرانی بودن افتخار است. از اینکه در ایران زندگی می کنم، بسیار خوشحالم. از اینکه آبا و اجدادم ایرانی اند بسیار مفتخرم. در هر جای دنیا باشم، خودم را ایرانی می دانم. از اینکه شهروندی ایرانی خودم را معرفی کنم احساس غرور می کنم. * خلیج فارس برای همیشه متعلق به ایران است و تغییر نام آن را نمی پذیرم. * زبان فارسی شیرین ترین زبان دنیاست.	عامل ۱ عضویت در گروه ملی
۰,۹۱	۱۵,۶	۴,۲	۰,۷۶۱ ۰,۷۵۹ ۰,۷۲۵ ۰,۶۹۲ ۰,۶۳۹	ایرانیان ذاتاً مردمان هنرمندی اند. ایرانیان باهوش تر و با استعدادتر از ملل سایر دنیایند. ایرانیان به راحتی می توانند کارهای غیرممکن را ممکن کنند. ایرانیها تلاش گر و خستگی ناپذیرند. شجاعت و استقامت ایرانیان زبانزد است. * فرهنگ و تمدن ایران در مقایسه با سایر تمدنهای زیادی برای گفتن دارد. * ملتها و جوامع دیگر ایران را کشوری قدرتمند و توانا می دانند.	عامل ۲ ویژگیهای کلی گروه ملی
۰,۹۰	۷,۹	۲,۱	۰,۸۴۲ ۰,۸۳۱ ۰,۸۰۱ ۰,۷۹۷	تخت جمشید بیانگر قدرت و عظمت ایران است. افرادی چون داریوش و کوروش و امیر کبیر شخصیت‌های بزرگی بوده اند. مولانا، حافظ، سعدی، فردوسی، و امثال آنها از افتخارات ایران اند. جشن نوروز بسیار زیبا و باارزش است.	عامل ۳ میراث ملی
۰,۶۵	۵,۶	۱,۵۲	۰,۸۱۰ ۰,۸۰۹ ۰,۵۹۵ ۰,۵۰۳	ملت‌های مختلف دنیا به نیکی از ایران یاد می کنند. جوامع مختلف دنیا احترام خاصی برای ملت ایران قایل اند. ایرانیان در طول تاریخ خدمات بزرگی به بشریت کرده اند. همه دنیا به عظمت و قدمت فرهنگ و تمدن ایران اعتراف دارند.	عامل ۴ دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی
۰,۸۶	۴,۰۱	۱,۰۹	۰,۷۲۵ ۰,۵۸۴ ۰,۵۶۶	هیچ کس حق ندارد چشم طمع به سرزمین ایران داشته باشد. اجازه نمی دهم حتی یک وجب از خاک ایران جدا شود یا به دست دیگران بیفتد. در صورتی که ایران مورد حمله قرار گیرد از آن دفاع می کنم.	عامل ۵ دفاع از سرزمین
		۰,۹		آزمون KMO جهت متناسب بودن اندازه نمونه	
		$p < ۰,۰۰۱$		آزمون بار تلت جهت درست بودن تفکیک عاملها	
		۰,۹۲		ضریب آلفا کرونباخ کل پرسشنامه هویت ملی	

تجزیه و تحلیل داده‌ها

مقایسه میانگین ابعاد هویت ملی

بر اساس نتایج مرحله اول پیمایش، میانگین نمره ابعاد هویت ملی، به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد ابعاد هویت ملی در مرحله اول

انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	ابعاد
۴,۰۴	۳۲,۹	۳۹۲	عضویت در گروه ملی
۳,۵۴	۲۰,۶	۳۹۲	ویژگیهای کلی گروه ملی
۲,۳۳	۱۷,۵	۳۹۲	میراث ملی
۲,۶۵	۱۶	۳۹۲	دیدگاه دیگران درمورد گروه ملی
۱,۳۰	۱۴,۳	۳۹۲	دفاع از سرزمین
۹,۸۶	۱۰۱,۲	۳۹۲	کل مقیاس هویت ملی

شکست در مقابل مکزیک و آثار آن بر هویت ملی

تیم ایران در اولین بازی خود در جام جهانی ۲۰۰۶ با نتیجه ۳ بر ۱ مغلوب مکزیک شد. بر این اساس نتایج حاصل از اجرای مقیاس هویت ملی بر شهروندان پس از شکست در مقابل مکزیک، با نتایج اجرای مقیاس هویت ملی در مرحله اول (قبل از آغاز بازیها) مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۳ منعکس شده است.

پس از استخراج نتایج اعتبار و روایی، پرسشنامه نهایی با ۲۹ سؤال تنظیم و برای مراحل دوم، سوم، و چهارم پژوهش استفاده شد. با توجه به اینکه نمره مقیاس هویت ملی در دو موقعیت قبل از آغاز بازیها و بعد از هر بازی ایران مورد نظر بود و این مقیاس روی گروه یکسانی انجام می‌شد، به منظور آزمون فرضیات از آزمون تی زوج^۱ استفاده شد که فرمول محاسبه آن به شرح زیر است.

$$T = \frac{\sum D^2}{\sqrt{\frac{\sum D^4 - (\sum D^2)^2}{N-1}}}$$

که در آن $\sum D$ مجموع تفاوت نمره‌های موقعیتهای قبل و بعد، $\sum D^2$ مجموع مجذور تفاوتها، $(\sum D^2)^2$ مجذور مجموع تفاوتها و N تعداد نمونه‌هاست.

یافته‌ها

بر اساس نتایج به دست آمده از مرحله اول پژوهش، از مجموع ۳۹۲ نفر پاسخگو، ۱۸۸ نفر (۴۸ درصد) مرد و ۲۰۴ نفر (۵۲ درصد) زن بوده‌اند. حداقل سن پاسخگویان ۱۵ سال و حداکثر ۵۲ و میانگین سنی ۲۷/۶ سال بوده است. به لحاظ وضعیت سواد، ۱۲ نفر (۳/۱ درصد) بیسواد، ۱۰۰ نفر (۲۵/۵ درصد) کمتر از دیپلم، ۱۳۲ نفر (۳۳/۷ درصد) دیپلم، ۱۴۸ نفر (۳۷/۸ درصد) تحصیلات دانشگاهی داشتند. به لحاظ وضعیت تأهل، ۱۸۰ نفر (۴۵/۹ درصد) متأهل و ۲۱۲ نفر (۵۴/۱ درصد) مجرد بوده‌اند. به لحاظ وضعیت شغلی، ۱۵۳ نفر (۳۹ درصد) شاغل و ۲۳۹ نفر (۶۱ درصد) بیکار بوده‌اند. و بالاخره به لحاظ قومیت، ۳۲۴ نفر (۸۲/۷ درصد) لر، ۱۲ نفر (۳/۱ درصد) ترک، و ۵۶ نفر (۱۴/۳ درصد) فارس بوده‌اند.

1. Paired t test

جدول ۳. نتایج مقایسه میانگین هویت ملی قبل از آغاز بازیهای جام جهانی و بعد از شکست در مقابل مکزیک

ابعاد هویت ملی	تعداد زوجها	ضریب همبستگی	میانگین قبل از آغاز بازیها	میانگین بعد از شکست	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
عضویت در گروه ملی	۳۷۱	-۰,۰۹	۳۲,۸	۳۲,۳	۳۷۰	۱,۷۳	-
ویژگیهای کلی گروه ملی	۳۷۱	۰,۰۹	۲۰,۴	۲۰,۰۷	۳۷۰	۱,۳۱	-
میراث ملی	۳۷۱	-۰,۱۰	۱۷,۴	۱۷,۷	۳۷۰	-۲	$p < ۰,۰۵$
دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی	۳۷۱	۰,۰۷	۱۵,۹	۱۵,۳	۳۷۰	۳,۶۰	$p < ۰,۰۱$
دفاع از سرزمین	۳۷۱	-۰,۱۳	۱۴,۳	۱۳,۷	۳۷۰	۴,۴	$p < ۰,۰۱$
کل مقیاس هویت ملی	۳۷۱	-۰,۰۴	۱۰۰,۱	۹۹,۲	۳۷۰	۲,۲	$p < ۰,۰۵$

بر اساس نتایج به دست آمده، پس از شکست در مقابل پرتغال، میانگین نمره هویت ملی در ابعاد ویژگیهای کلی گروه ملی و دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی کاهش یافت. محاسبه میانگین کل مقیاس هویت ملی نیز بیانگر آن است که پس از قبول شکست در برابر پرتغال، هویت ملی به صورت کلی کاهش یافت.

بر اساس نتایج به دست آمده، پس از شکست ایران در مقابل مکزیک، میانگین نمره هویت ملی در بعد دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی کاهش یافت. محاسبه میانگین کل مقیاس هویت ملی نیز بیانگر آن است که پس از قبول شکست در برابر مکزیک، نمرات هویت ملی به طور کلی، کاهش یافته است.

جدول ۴. نتایج مقایسه میانگین هویت ملی قبل از آغاز بازیهای جام جهانی و بعد از شکست در مقابل پرتغال

ابعاد	تعداد زوجها	ضریب همبستگی	میانگین قبل از آغاز بازیها	میانگین بعد از شکست	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
عضویت در گروه ملی	۳۴۱	۰,۳۳	۳۲,۸	۳۲,۵	۳۴۰	۰,۹	-
ویژگیهای کلی گروه ملی	۳۴۱	۰,۲۲	۲۰,۵	۱۹,۹	۳۴۰	۲,۳	$p < ۰,۰۵$
میراث ملی	۳۴۱	۰,۲۱	۱۷,۶	۱۸	۳۴۰	-۳	$p < ۰,۰۱$
دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی	۳۴۱	۰,۳۴	۱۵,۸	۱۵,۱	۳۴۰	-۳,۸	$p < ۰,۰۱$
دفاع از سرزمین	۳۴۱	۰,۲۱	۱۴,۳	۱۳,۹	۳۴۰	۳,۵	$p < ۰,۰۱$
کل مقیاس هویت ملی	۳۴۱	۰,۳۶	۱۰۰,۹	۹۹,۵	۳۴۰	۰,۰۵	$p < ۰,۰۵$

تساوی در مقابل آنکولا و آثار آن بر هویت ملی تیم ایران در سومین بازی خود در جام جهانی ۲۰۰۶ به تساوی ۱ بر ۱ در برابر تیم آنکولا دست یافت. اگر چه موفقیت در ورزش، معمولاً با پیروزی مترادف است، اما تساوی در مقابل آنکولا به کسب ۱ امتیاز از بازیهای جام جهانی انجامید. در نتیجه به نوعی موفقیت (نسبی) محسوب می شود.

شکست در مقابل پرتغال و آثار آن بر هویت ملی تیم ایران در دومین بازی خود با نتیجه ۲ بر صفر مغلوب پرتغال شد. نتایج حاصل از اجرای مقیاس هویت ملی بر شهروندان پس از شکست در مقابل پرتغال، با نتایج اجرای مقیاس هویت ملی در مرحله اول (قبل از آغاز بازیها) مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

شهروندان از هویت ملی تأثیر بگذارند. در میان مسابقات ورزشی، فوتبال از اهمیت و اعتبار ویژه‌ای برخوردار است و موفقیت یا شکست در رقابتهای جام جهانی که نقطه اوج مسابقات فوتبال است بر هویت ملی تأثیر می‌گذارد.

بر این اساس نتایج حاصل از اجرای مقیاس هویت ملی بر شهروندان پس از موفقیت نسبی تیم ایران در مقابل آنگولا، با نتایج اجرای مقیاس هویت ملی در مرحله اول مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. نتایج مقایسه میانگین هویت ملی قبل از آغاز بازیهای جام جهانی و بعد از بازی در مقابل آنگولا

ابعاد	تعداد زوجها	ضریب همبستگی	میانگین قبل از آغاز بازیها	میانگین بعد از بازی با آنگولا	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
عضویت در گروه ملی	۳۵۴	-۰,۰۹	۳۲,۹	۳۳,۰۱	۳۵۳	۰,۵	-
ویژگیهای کلی گروه ملی	۳۵۴	-۰,۰۹	۲۰,۵	۲۰,۷	۳۵۳	۰,۶	-
میراث ملی	۳۵۴	۰,۱۴	۱۷,۵	۱۷,۸	۳۵۳	-۱,۷	-
دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی	۳۵۴	۰,۳۱	۱۵,۸۴	۱۵,۸۱	۳۵۳	۰,۲	-
دفاع از سرزمین	۳۵۴	-۰,۱۱	۱۴,۳۱	۱۴,۲۱	۳۵۳	۱	-
کل مقیاس هویت ملی	۳۵۴	-۰,۰۷	۱۰,۱	۱۰,۱۴	۳۵۳	۰,۵	-

حوادث و اتفاقاتی هستند که قادرند بر تصور نتایج پژوهش حاضر که به تحلیل تأثیر نتایج تیم ملی فوتبال ایران در مسابقات جام جهانی ۲۰۰۶ آلمان بر هویت ملی شهروندان پرداخته، بیانگر آن است که پس از شکست ایران در مقابل مکزیک، نمرات هویت ملی در مقایسه با قبل از آغاز بازیهای جام جهانی کاهش یافت. کاهش نمرات هویت ملی شهروندان در بعد دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی در فاصله اطمینان ۰,۹۹، و در بعد دفاع از سرزمین در فاصله اطمینان ۰,۹۹ معنی دار است. کاهش میانگین کل مقیاس هویت ملی نیز در فاصله اطمینان ۰,۹۵ معنی دار است.

نتایج به دست آمده همچنین نشان می‌دهند، پس از توقف ایران در مقابل پرغال و قبول شکست در مقابل این تیم، نمرات هویت ملی در مقایسه با قبل از آغاز بازیهای جام جهانی کاهش یافت. کاهش نمرات هویت ملی شهروندان در بعد ویژگیهای کلی

بر اساس نتایج به دست آمده، میانگین نمره هویت ملی در ابعاد مختلف کاهش یا افزایش معناداری را نشان نمی‌دهد. محاسبه میانگین کل مقیاس هویت ملی نیز بیانگر آن است که پس از تساوی در برابر آنگولا و کسب ۱ امتیاز که به نوعی موفقیت محسوب می‌شود هویت ملی تغییر معناداری نکرد.

نتیجه گیری

هویت ملی با بهره‌گیری از تواناییهای نمادین مانند زبان، دین، گذشته تاریخی، و منافع مشترک وفاق اجتماعی و همبستگی ملی را تقویت می‌کند. به علاوه، باعث ایجاد آگاهی ملی و جهت‌دهی به زندگی اجتماعی می‌شود (۵). در تمام جوامع، سعی می‌شود مؤلفه‌هایی که هویت ملی را تشکیل می‌دهند شناسایی و آموزش داده شوند و از عوامل و عناصر مختلف برای تقویت آن بهره‌گیری نمایند. مسابقات و رویدادهای مهم ورزشی در سطح بین‌المللی از

به طوری که پس از تساوی ایران در برابر آنگولا، افزایش معناداری در نمرات هویت ملی به دست نیامد. علت این امر احتمالاً نسبی بودن موفقیت (کسب تساوی)، عدم صعود ایران به دور دوم مسابقات، و مطرح نبودن آنگولا در دنیای فوتبال است. این تیم برای اولین بار به جام جهانی گام گذاشته بود و در رتبه‌بندیهای فیفا نیز جایگاهش بسیار پایین‌تر از ایران بود. بر این اساس جهت اطمینان از تأثیر موفقیت یا شکست در میداین مهم ورزشی بر هویت ملی پیشنهاد می‌شود این گونه تحقیقات در جریان برگزاری چنین مسابقاتی تکرار شوند.

سخن پایانی اینکه اگر بپذیریم نتایج حاصل از مسابقات و میداین مهم ورزشی، همانند جام جهانی فوتبال، بر هویت ملی تأثیر دارد، بر این اساس لازم است با توجه بیشتر و سرمایه‌گذاری بیشتر در ورزش برای حضور موفق ورزشکاران ایرانی در رقابتهای مهم بین‌المللی زمینه را فراهم آورد چرا که کسب پیروزی در این میداین با تقویت هویت ملی نتایج مطلوبی بر نظام اجتماعی کشور خواهد داشت و شکست در این گونه میداین و مسابقات با تضعیف هویت ملی نتایج نامطلوبی بر نظام اجتماعی وارد می‌سازد.

گروه ملی در فاصله اطمینان ۰/۹۵، در بعد دیدگاه دیگران در مورد گروه ملی در فاصله اطمینان ۰/۹۹ و در بعد دفاع از سرزمین در فاصله اطمینان ۰/۹۹ معنادار است. کاهش میانگین کل مقیاس هویت ملی نیز در فاصله اطمینان ۰/۹۵ معنادار است.

بر اساس نتایج به دست آمده، پس از تساوی ایران در مقابل آنگولا که به کسب ۱ امتیاز از مسابقات جام جهانی انجامید و موفقیت نسبی محسوب می‌شد، نمرات هویت ملی در مقایسه با قبل از آغاز بازیهای جام جهانی تفاوت معناداری را نشان نمی‌دهد.

به طور خلاصه، در خصوص سؤال اول تحقیق مبنی بر ارتباط بین شکست در میداین مهم ورزشی و هویت ملی، نتایج بیانگر آن‌اند که عدم موفقیت در رقابتهای مهم ورزشی باعث تضعیف هویت ملی در نزد مردم می‌شوند. پس از شکست ایران در برابر مکزیک و پرتغال نمرات هویت ملی کاهش یافت. نتایج تحقیق حاضر با پژوهشهای لور در برزیل (۱۶) و آلبارسز در آرژانتین (۱۰) همخوانی دارد.

اما، در خصوص سؤال دوم تحقیق مبنی بر ارتباط بین موفقیت در میداین مهم ورزشی و هویت ملی، نتایج به دست آمده نشان می‌دهد موفقیت در رقابتهای مهم ورزشی بر هویت ملی تأثیری ندارد،

منابع

۱. احمدی، سیروس، ۱۳۷۷. «نگاهی جامعه‌شناختی به فوتبال». کیهان ورزشی. (۳۴): ۴.
۲. بارت، مارتین، ۱۳۸۱. «شکل‌گیری هویت ملی در کودکی و نوجوانی». ترجمه محمود شهایی. رشد آموزش علوم اجتماعی. (۲): ۱۲-۲۰.
۳. توسلی، غلامعباس و یارمحمد قاسمی، ۱۳۸۱. «مناسبات قومی و رابطه آن با تحول هویت جمعی». مجله جامعه‌شناسی ایران. (۴): ۳-۲۵.
۴. دپورا، وست، و چارلز بوچر، ۱۳۷۴. مبانی تربیت‌بدنی و ورزش. ترجمه احمد آزاد. چاپ اول، تهران، انتشارات کمیته ملی المپیک، ۳۶۸-۴۲۱.
۵. زهیری، علیرضا، ۱۳۸۴. «چیستی هویت ملی». فصلنامه علوم سیاسی. (۲۹): ۶۹-۹۰.
۶. عبداللهی، محمد، ۱۳۷۴. «بحران هویت، دینامیسم و مکانیسم تحول هویت جمعی در ایران». نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران. (۱): ۶۳-۸۳.
۷. قاضیان، حسین، ۱۳۷۶. «فوتبال به مثابه کالای فرهنگی». فصلنامه فرهنگ عمومی. (۱۲): ۱۱۸-۱۳۵.
۸. گل محمدی، احمد، ۱۳۸۰. «جهانی‌شدن و بحران هویت». فصلنامه مطالعات ملی. (۱۰): ۱۳-۴۷.
۹. نادریان، مسعود، ۱۳۸۴. مبانی جامعه‌شناسی در ورزش. چاپ اول، اصفهان، انتشارات هنرهای زیبا، ۳۳۸-۳۴۰.
10. Alabarces, P. (1999). Post Modern Times, Identities and Violence in Argentina Football, in Football Cultures and Identities. Edited by: Gary Armstrang and Richard Giulianotti, London, Mac Millan Press, pp 77-85.
11. Coakley, J. (1998). Sport in Society, Issues and Controversies. Sixth edition, Mc Graw- Hill, pp 32-35.
12. Frey, J.H., D.S. Eitzen (1991). "Sport and Society". Annual Review of Sociology. (17): 503-519.
13. Greendorfer, L.S., A. Yiannakis (1981). "Sociology of sport, Diverse Perspective". 1st Annual NAss Conference Proceedings, Leisure Press, pp206-7.
14. Hare, G., H. Dauncey (1999). The Coming of Age: The World Cup of France 98, in Football Cultures and Identities. Edited by: Gary Armstrang and Richard Giulianotti, London, Mac Millan Press, pp 41-51.
15. Keillor, B.D. (1999). "A Five - Country Study of National Identity". International Marketing Review, (16): 65-82.
16. Lever, J. (1983). Soccer Madness. Chicago: University of Chicago Press. pp 4-8.
17. Olson, E.T. (2002). "Personal Identity". in The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edward N. Zalta, ed.
18. Poole, R. (1999). Nation and Identity. London, Routledge. pp 163-180.
19. Polley, M. (1998). Moving the Goal Post, A History of Sport and Society Since 1945. London, Routledge. pp 12-13.
20. Sasaki, M. (2004). "Golobalization and National Identity in Japan". International Journal of Japanese Sociology. (13):69-87.
21. Smith, A.D.(1991). National Identity. London, Penguin Books. pp 8-14.
22. Stryker, S., R. Serpe (1982). "Commitment, Identity Saliency and Role Behavior: Theory and Research Example". In W. Ickes & E. S. Knowles (Eds.) Personality, roles, and social behavior. New York: Springer-Verlag. pp199-218.
23. Woodward, K. (2004). Questioning Identity, Gender, Class, Ethnicity. London, Routledge. pp 7-41.